



‘झुल्ल बड़ा देआ पत्तरा’ काव्य च चित्रत ‘दुग्गर दे पर्व–त्यहार’ रिमझिम गुप्ता

‘झुल्ल बड़ा दे पत्तरा’ अधिनी मगोत्रा हुंदी उत्कृष्ट रचना ऐ जिसी भेंट करियै उन्हें डोगरी साहित्य गी खासा सम्मानात्मक गुणें करी डोगरी काव्य जगत च अपना चेचा थाहर बनाए दा ऐ ते इसदा लाना इस थमां बी लग्गी जंदा ऐ जे इस पोथी पर अधिनी मगोत्रा होरें गी साहित्य अकादमी पुरस्कार मिली चुके दा ऐ। इस रचना दा प्रकाष्ण डोगरी संस्कृता पारस्पर्या सन् 2001 ब’रे च कीता गेआ हा।

‘झुल्ला बड़ा देआ पत्तरा’ काव्य रचना गी अध्ययन करने परैत जेहडे रंग सामने आए न ओह न – बजोग दा भाव ते अहसास, बचपुने दे भलोके चेते, खेढां-खडालियां, प्रकृति चित्रण, रुतां छ्वारां, करसानक जन-जीवन दे उद्दम ते हौसले, आधुनिक परिवेष दे संदर्भ च दहषतगर्दी दा आतंक, नारी विमर्श दे बक्ख-बक्ख पक्ख, दुग्गर दे पर्व-त्यहारें ते रीति-रवाजें दे सन्धाकडे दक्ख बगैरा-बगैरा। एह सब बक्खरे-बक्खरे रंग इक खूबसूरत इन्द्रधन्य बनांदे न।

उयां ते इस खूबसूरत इन्द्रधन्य दे सारे रंगें दी अपनी इक खास मानता ते थाहर ऐ पर दुग्गर दे पर्व त्यहार ते रीति-रिवाज इक ऐसा कोसा रंग न जिसदी निघ च साढे डोगरे अपनी जीवन दी कठिनाइयें ते औखें गी बसारियै खुषी ते मस्ती च जीवन बतीत करदे न। एह सारे पर्व-त्यहार ते रीति-रवाज डोगरा संस्कृति दा अटूट अंग न। ‘झुल्ल बड़ा देआ पत्तरा’ च अधिनी मगोत्रा होरें दुग्गर दे लगभग सारे पर्व-त्यहारें दा बड़ा खूबसूरत वर्णन कीते दा ऐ। जिंदा ब्यौरा इस चाल्ली ऐ –

1. नराते

पूरे भारतवर्ष च धूम-धाम कन्नै मनाये जाने आहले नराते दे पर्व दी दुग्गर च बी खास मानता ऐ दुर्गा पूजा कन्नै सरबन्धत एह ध्यार मुक्ख रूपै च कुडियें चिडियें दा ध्यार ऐ की जे दुग्गर दे लोक धीये-भैनें गी माता दा गै रूप मन्नदे न। इस करी इन्हें नौं दिनें च कुडियें दी चैहल-पैहल ते धाक किष मती गै बधी जंदी ऐ। ‘झुल्ल बड़ा देआ पत्तरा’ काव्य कृति च ‘अधिनी मगोत्रा’ होरें नराते दे इस पवित्र ध्यार च कुडियें आसेआ कीते जाने आहली कोई राह-रीतें दा बड़ा गै नरोआ ते सजीव चित्रण पेष कीते दा ऐ। जिसद ब्यौरा इस चाल्ली ऐ –

(क) देवी दी स्थापना थमां पैहले पत्तनै पर न्हौना – दुग्गर च जिसलै बी कोई शैल दिन-वार होंदा ऐ तां मूँह न्हेरै उटिठयै कुसै तला, नदी-नैहर जां बोल्ली च स्नान करने दा म्हात्म ऐ ठीक इयां गै नरातें च देवी थापना थमां पैहले पत्तनै पर जंदी कुडियें दी टोल्ली दा जिकर करदे होई कवि गलांदे न –

आए नराते कुडियें-चिडियें खेढ रचाई।

सेही होंदा ऐ पत्तनै उपर छ्वार ऐ छाई॥

मूँह न्हेरै इक निकली ऐ कंजकं दी टोल्ली।

इब्बी रानी, उ’ब्बी रानी कोई नि गोली॥¹

(ख) साख राहना – स्नान करने परैत कुडियां माता दी प्रतीक ‘साख’ (जवें दी फसल) रांहदियां न ते मिलियै पूरे निष्ठे कन्नै माता दा गुणगान करदियां न। कवि ने ‘झुल्ल बड़ा दे पत्तरा’ काव्यकृति च इस खूबसूरत द्रिष दी अकासी इस चाल्ली कीती दी ऐ –

फिरी उगाया माता गी ते श्नान कराया।

गरियां, सौंगी, मेवें दा परषाद चडाया॥

जोत, धूफ ते गुगला आहली देई बाषना।

निष्ठे कन्नै संग-साथनै करी पासना॥२

(ग) चूटी करना – कवि ने इस काव्य कृति च नरातें दी इक खास राह-रीत दा जिकर कीते दा जिसी चूटी गलाया जंदा ऐ। दरअसल नरातें च संजालै जिसलै कुडियां किट्ठे बेहियै रुट्टी खंदियां न, इस पिरत गी चूटी आखदे न ते कदे-कदे इस चूटी च ‘लौंकडे बीर’ बी रली जंदे न। कवि इस मनछूंहदे दक्ख दा बखान करदे होई गलांदे न –

स’ञ ढली तां कुडिये परती खेढ रचाई।

संग साथनै रलियै “चूटी” करने लाई॥

किट्ठे रलियै-बेहियै रुट्टी खादधी सारें।

ISSN 2454-308X



9 770024 543081



ਕਦੇ ਲੈਂਕਡੇ ਬੀਰ ਆਈ ਰਲਦੇ ਤਾਰੋ—ਬਾਰੋ ॥³

(ਘ) ਪਚੈਲਨ ਆਸੇਆ ਮਾਤਾ ਦੀ ਆਰਤੀ ਪ੍ਰਯਾ — ਨਰਾਤੋਂ ਰਕਖਨੇ ਆਸਟੈ ਕੁਡਿਧੋਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਦੀ ਆਗੂ ਕੁਡੀ, ਜੇਹਦੇ ਪਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਯਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਕਮੈ—ਕਾਜੈ ਦੀ ਜਿਸ਼ੇਵਾਰੀ ਹੋਂਦੀ ਏ, ਪਚੈਲਨ ਖੁਆਂਦੀ ਏ। ਪਚੈਲਨ ਆਸੇਆ ਆਰਤੀ ਦਾ ਥਾਲ ਸ਼ੰਗਾਰਨਾ ਤੇ ਜਿਸਲੈ ਕਿ਷ ਉਲੜ—ਖਾਬੜ ਹੋਈ ਜਾ ਤਾਂ ਕੁਸੇ ਬਡੇ ਬਜੁਰ੍ਝੇ ਆਂਗਰ ਨਿਕਖਰਾਨਾ ਬਗੈਰ ਢੁਗਗਰ ਦੇ ਭਲੋਕੇਪਨ ਦੀ ਬਕਖ—ਬਕਖ ਝਲਕਾਰਿਧਾਂ ਪੇ਷ ਕਰਦਿਧਾਂ ਨ। 'ਜੁਲਲ ਬੜਾ ਦੇ ਪਤਤਰ' ਕਾਵਿ ਕ੃ਤਿ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਨ੍ਹੇ —

ਆਈ ਬੈਠਿਧਾਂ ਕਂਜਕਾਂ ਅਡਿਧਾਈ ਮਾਤਾ ਢਾਰੈ।

ਮੁਡੀ ਪਚੈਲਨ ਆਰਤੀ ਆਹਲਾ ਥਾਲ ਸ਼ੰਗਾਰੈ ॥।

ਇਸੀ ਪਚੈਲਨ ਨਿਕਖਰੈ ਉਸਗੀ ਝਿੜਕੈ ਇਧਾਂ।

ਰਸਦੇ—ਬਸਦੇ ਘਰੈ ਦੀ ਕੋਈ ਬੁਡ੍ਡੀ ਜਿਧਾਂ ॥⁴

(ਡ) ਨੌਮੀ ਦੀ ਕਂਜਕਾ — ਅਟ੍ਰੋਂ ਨਰਾਤੋਂ ਪਰੈਤ ਜਿਸਲੈ ਨੌਮਾ ਨਰਾਤਾ ਔਂਦਾ ਏ ਤਾਂ ਢੁਗਗਰ ਚ ਹਵਨ—ਪ੍ਰਯਾ ਕਰਿਧਾਈ ਕਂਜਕਾ ਪੁਜ਼ਜਨੇ ਦੀ ਰੀਤ ਏ ਤੇ ਏਹ ਬੀ ਮਨੇਆ ਜਂਦਾ ਏ ਜੇ ਇਸ ਦਿਨ ਕਂਜਕਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਯਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਉਨਿਧਾਂ ਗੈ ਸੁਰਾਦਾ ਪ੍ਰਿਧਾਂ ਹੋਂਦਿਧਾਂ ਨ। ਕਹਿ ਦੇ ਸ਼ਵਦੇਂ ਚ —

ਅਟ੍ਰੋ ਨਰਾਤੇ ਰਕਖੇ ਨੌਮੈਂ ਕਂਜਕਾਂ ਹੋਇਧਾਂ।

ਜਿਨ੍ਹੀ ਸੇਵਾ ਉਨਿਧਾਂ ਉਸੀ ਸੁਰਾਦਾ ਥਹੋਇਧਾਂ।।

ਨੌਮੀ ਧਧਾਡੈ ਚੈਹਲ—ਪੈਹਲ ਏ ਅਨੰਦਰ—ਬਾਹਰੋ।

ਹਵਨ ਬਾਬਨਾ ਮਨ ਮੌਹਦੀ ਏ ਗਲੀ ਬਜਾਰੋ ॥⁵

(ਚ) ਬਾਵੇ ਦਾ ਮੇਲਾ — ਬਾਵੇ 'ਕਾਲੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ' ਜਸਮੂ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਧਰਮਸਥਲ ਏ। ਤਧਾਂ ਤੇ ਇਤਥੈ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਸ਼੍ਰਦਾਲੂਧਾਂ ਦੀ ਆਓ ਜਾਈ ਲਗਗੀ ਰੌਂਹਦੀ ਏ ਪਰ ਨਰਾਤੋਂ ਦੀ ਨੌਮੀ ਗੀ ਇਤਥੈ ਬੜਾ ਬਡ਼ਾ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਏ। ਸਾਂਗਤਾਂ ਇਤਥੈ ਮੁੱਹ—ਨਹੋਰੈ ਉਟਿਠਧਾਈ ਦਰਬਨ ਕਰਨੇ ਗਿਤੈ ਆਂਦਿਧਾਂ ਨ ਤੇ ਮਨੁਤਾ ਮਾਂਗਦਿਧਾਂ ਨ। ਅਸਲ ਚ ਡੋਗਰੇ ਲੋਕੋਂ ਗੀ ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਪ੍ਰਤਿ ਖਾਸ ਆਸਥਾ ਤੇ ਵਿ਷ਾਸ ਏ ਤੇ ਇਧਾਈ ਵਿ਷ਾਸ ਤੇ ਭਲੋਕਾਪਨ ਤਨ੍ਹੋਂ ਗੀ ਹਰ ਥਾਹਰ ਬੋਡਦਾ ਬੀ ਏ। ਕਹਿ ਦੇ ਸ਼ਵਦੇਂ ਚ —

ਸ਼ੈਹਰ ਜਸਮੁਆਂ 'ਬਾਵੇ' ਦੇ ਬਿਚਚ ਭਖੇਆ ਮੇਲਾ।

ਸਾਂਗਤਾਂ ਆਇਧਾਂ ਮੁੱਹ—ਨਹੋਰੈ ਗੈ ਬੜੀ ਸਬੇਲਲਾ ॥।

ਮਨੋਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਿਧਾਂ ਕਰਦੀ ਮਾਤਾ ਕਾਲੀ।

ਮੁੱਹ—ਮੰਗੈ ਵਰਦਾਨ ਏ ਦਿੰਦੀ ਜੋਤੋਂ ਆਹਲੀ ॥⁶

(ਛ) ਸਾਖ ਪ੍ਰਵਾਹਨਾ — ਖੀਰ ਨੌਂ ਨਰਾਤੇ ਸੋਜ ਘਰੋਨੇ ਸ਼ਾ ਪੈਹਲੇ 'ਸਾਖ' ਗੀ ਬਰਧਾਈ ਦਿਤਾ ਜਂਦਾ ਏ। ਕੁਡਿਧੋਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਸੁਣਾ ਸਾਖ ਲੇਇਧੈ ਭੇਟਾਂ ਗਾਂਦੇ ਹੋਈ ਕੁਸੇ ਪਤਨ ਪਰ ਯਦਿਧਾਂ ਨ ਤੇ ਸਾਖ ਗੀ ਪਰਵਾਂਦੇ ਹੋਈ ਮੁਡਿਧੈ ਖੁਣਿਧਾਂ ਲੇਇਧੈ ਔਨੈ ਦਾ ਸਾਦਾ ਵਿਦਿਧਾਂ ਨ, ਕਹਿ ਦੇ ਸ਼ਵਦੇਂ ਚ —

ਮਥਾ ਟੇਕੀ "ਸਾਖ" ਚੁਕਿਕਧਾਈ ਪਤਨ ਜਾਨਾ।

ਹਸਦੇ—ਹਸਦੇ ਖੁਣਿਧੋਂ ਨੇ ਜਲ ਭੇਟ ਚਢਾਨਾ ॥।

ਸਾਂਜ ਘਰੋਨੇ ਸ਼ਾ ਪੈਹਲੋਂ ਗੈ ਪਤਨ ਜਾਇਧੈ।

ਦੌਨੋਂ ਹਵਥੈ "ਸਾਖੈ" ਗੀ ਜਲ ਭੇਟ ਚਢਾਇਧੈ ॥।

ਕੀਤੀ ਜਲ—ਪਰਵਾਹ "ਸਾਖ" ਏ ਸਗਨ ਮਨਾਂਦੇ।

ਮਾਂ—ਭਗਵਤੀ ਬੌਹਡੀ ਸੁਡੀ ਨਰਾਤੇ ਆਂਦੇ ॥⁷

2. ਬਸਾਖੀ

ਢੁਗਗਰ ਚ ਆਮ ਲੋਕ ਬਸਾਖੈ ਦੀ ਸਾਂਗਾਂਦੀ ਗੀ ਨਮੋਂ ਬਾਰੇ ਦਾ ਪੈਹਲਾ ਦਿਨ ਮਨਦੇ ਨ। ਏਹ ਇਕ ਫਸਲ ਸਰਬਧੀ ਤਧਹਾਰ ਏ ਤੇ ਢੁਗਗਰ ਦਾ ਬੀ ਮਤਾ ਹਾਰਾ ਹਿਸ਼ਾ ਕਰਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਕਨ੍ਹੇ ਜੁਡੇ ਦਾ ਏ। ਇਸ ਕਰਿਧਾਈ ਸਾਰੇ ਡੋਗਰੇ ਇਸ ਦਿਨੈ ਦਾ ਬੜੀ ਬੇਸਬਰੀ ਕਨ੍ਹੇ ਇੰਤਜਾਰ ਕਰਦੇ ਨ। ਕਰਸਾਨ, ਬਚ੍ਚੇ, ਸੁਟੇਆਰਾਂ, ਸਥੈ ਰੰਗ—ਬਰੰਗ ਨਮੋਂ ਟਲਲੇ ਲਾਇਧੈ ਥਾਏ—ਥਾਏ ਲਗਦੇ ਦੇ ਮੇਲੋਂ ਦੀ ਰੈਨਕ ਬਧਾਂਦੇ ਨ। ਪਰ ਤਨ੍ਹੀ ਏਹ ਖੁਣੀ ਮਤੇ ਚਿਰ ਨੇਈ ਰੌਂਹਦੀ। ਅਸਲ ਚ ਜਿਧਾਂ ਬਸੋਆ ਖਤਮ ਹੋਨ ਲਗਦਾ ਏ। ਤਧਾਂ ਗੈ ਤਪਦੇ ਮੀਨੇ ਦੀ ਤਪਨ ਅਪਨੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨ ਲਗਦੀ ਏ ਤੇ ਏਹ ਗਲਲ ਕਹਿ ਗੀ ਅਂਦਰਾ—ਅਂਦਰਾ ਖਲਦੀ ਏ ਤਾਂ ਗੈ ਆਹੁ ਗਲਾਂਦੇ ਨ —

ਚੜੀ ਪੇ ਫਹੀ ਤਪਦੇ ਮੀਨੇ ਬਲਲੋਂ—ਬਲਲੋਂ।

ਬਾਂਦਿਧਾਂ ਬਾਹਰਾਂ ਬੀਤੀ ਗੇਇਧਾਂ ਗਲਲੋਂ—ਗਲਲੋਂ ॥।

ਕੁਲਲ ਬਸਾਖੀ ਆਹੇ ਮੇਲੇ ਫਿਕਕੇ ਹੋਏ।

ਮੁਚਛੋਂ ਦੇ ਆਹੁ ਬਟਟ ਤ੍ਰੇਹਰੇ ਝਿਕਕੇ ਹੋਏ ॥⁸



3. सौन म्हीना

दुग्गर च सौन म्हीना नमियें व्याहतायें लई बड़ा गै खुषियां भरोचा होंदा ऐ की जे इस म्हीने उनेंगी पूरा इक म्हीना प्योके रौहने ते अपने संग साथने कन्नै मिलने दा मौका मिलदा ऐ। इस करी जिसलै बी सौन म्हीना औने आहला होंदा तां नमीं व्याहतां अपनी बीर दे औने दे लाने लान लगदियां न। कवि ने 'झुल्ल बड़ा देआ पत्तर' च नमीं व्याहतायें आसेआ सौन म्हीना कट्टन जाने दी बेसबरी गी बड़ी गै खूबसूरत अकासी कीती दी ऐ –

नमी व्याहता हर पल लांदी इयै लाना।
आवै बीर तां कट्टन सौन प्योकै जाना।।
नदियां कंडे होंदी उसलै रुत्त नराली।
हर थां, हर सुहागण मुंहै छांदी लाली।।⁹

4. रुट्ट-मिंजरा

सौन म्हीना कट्टने दौरान डुग्गर दी नमीं व्याहता अपनी स्वेलियें कन्नै मिलिये केर्ई चाल्ली दे खेढ रचांदियां न। उंदे च इक खेढ गी 'रुट्ट मिंजरे' दा त्यहार बी गलाया जंदा ऐ। इह त्यहार डुग्गर दी लोक कला दा शैल नमूना ऐ। इस दिन कुडियां-लाडियां घडे दे गलमें गी थोड़ा भुजां गडिडैये उंदे च सौनी दा फसलै दे बीइ राही दिंदियां न ते पही हफतै-हफतै उनें गलमें दे अगं-पिचछे रंग-बरंगी चित्तरकारियां करदियां न। इस त्यहार गी सकोलडे दा त्यहार बी गलाया जंदा ऐ की जे इस दिन नमीं व्याहतायें गी सौहरे घरा भजियें दे पटार, सुच्चे टल्ले दियां पषाका, गैहने-बन्धे दे कन्नै रेषमी मोती ते कनारी गोट्टे कन्नै बने दे सकोलडे बी आँदे न। नमीं व्याहता भाजी ते सकोलडे गी अपनियें स्वेलडियें च बंडियै, नमें टल्ले ते बंधे लाइयै, किटिठयां होइयै नेहरै कंडे गीत गांदे होई प्रीति-भोज करदियां न। कवि रुट्ट मिंजरे दे त्यहार प्रति नमीं व्याहतायें दी खुषी द बखान करदे होई गलांदे न –

सौनी रुत सुहागन नारें दी मन-बांदी।
इस रुत्ता हर नार सलकखने गीतडू गांदी।।
एहकी रुत्ता रुट्ट-मिंजरां खेढन नारा।
नदियां कंडे लान रैनकां गान मल्हारां।।¹⁰

5. रक्खड़ी

सौन म्हीने दी पुन्नेआ गी जिसलै हुम्म भरोआ मौसम बांदी रुत्त च बदलोन लगदा ऐ। उसलै भैन-भ्राएं दा स्नेह-भरेआ त्यहार 'रक्खड़ी' आौदा ऐ। इस रोज भैनां न्हाई-धोई शैल टल्ले लाइयै अपने भ्राएं दी कलाई च रक्षा सूतर बनदियां न ते उंदी लम्मी आरबला ते सुख समृद्धि दी कामना करदियां न ते भ्राई बी अपनी थबीक अनुसार जो किष जुड़ी बनी आवै भैनें गी दिंदे न। भैनें-भ्राएं दा एह खूनी रिष्टा बड़ा गै सुच्चा दा गूढा होंदा ऐ ते कवि इस पवित्र रिष्टे गी बांदा करदे होई गलांदे न –

आई रक्खड़ी भैने गित्तै पर्व-ध्याड़ा।
एह रत्तू दा रिष्टा होंदा सब शा गाढा।।
ढलेआ सौन रुत्त दनां कर बांदी होई।
हुम्मे मारी जिंद बसोए दनां न्होई।।¹¹

6. जन्मअष्टमी

कृष्ण जन्माष्टमी सारे देसै दा प्रसिद्ध त्यहार ऐ ते डुग्गर च बी इस त्यहार गी बडे धूम-धाम कन्नै मनाया जंदा ऐ पर साडे डुग्गर च इस त्यहार गी मनाने दे अपने बक्ख-बक्ख विधान न। केर्ई लोक इस दिन रातीं बारां बजे तोड़ी पानी नेर्ई पींदे जां पही सिर्फ फलोहार खंदे न, केइयें लई एह खाने पीने ते मेले दा त्यहार ऐ, केइयें घर इस दिन 'देआ भरदे न', केइयें दे इस दिन बेहा नाज खंदे न ते केइयें दे इस दिन तवा बी नेई चाढ़दे बगैरा-बगैरा। एहदे कन्नै इस दिन सारे मंदरें ते घरें च ठोगरें दा शंगार होंदा ऐ, झांकियां बनदियां न ते बडियां रैनकां लगदियां न। रक्खड़ी दे अटरें दिनें परैन्त भाद्रो दे कृष्ण पक्खे दी अष्टमी गी औने आहले इस त्यहार पर रुत्तै च बी खासा परिवर्तन दिखने गी मिलदा ऐ। कवि जन्मअष्टमी दे ध्यार पर रुत्तै च होने आहली परिवर्तन की बांदे करदे होई गलांदे न –

घुटे-घुटे दे दिन बझांदे खुल्ले-खुल्ले।
जन्मअष्टमी आई धारे सीतडू झुल्ले।।
इस बदलोंदी रुत्तै कैसा मन भरमाया।
झुल्ल बड़ा देआ पत्तरा तुगी सज्जनै लाया।।¹²

7. करेआ चौथ



ਡੁਗਗਰ ਦੀ ਨਾਵਿਧੇਂ ਗੀ ਕੇਈ ਬਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਗੇਦੇ ਅਪਨੇ ਕੱਤ ਦੇ ਬਜੋਗ ਚ ਬਛੋਡੇ ਦਾ ਜੀਨ ਜੀਨਾ ਪੌਂਦਾ ਏ। ਪਰ ਜਿਸਲੈ ਕਰੇਆ ਚੌਥ ਦਾ ਤਧਾਰ ਆਂਦਾ ਏ ਤਾਂ ਉਂਦੇ ਮਨੈ ਚ ਅਪਨੇ ਕੱਤ ਆਸਤੈ ਹਿਰਖੈ ਦੇ ਚਾਡ ਸੁਡਿਧੈ ਨਰੋਏ ਹੋਨ ਲਗਦੇ ਨ, ਕੁਦਰਤ ਸਾਈ ਉਂਦੇ ਬੀ ਸੁੱਝੈ ਪਰ ਖੁਣੀ ਦੀ ਪੌਂਗਰ ਪੌਨ ਲਗਦੀ ਏ। ਤੇ ਓਹ ਸਿਰਫ ਅਪਨੀ ਕੱਤ ਦੀ ਲਮ੍ਮੀ ਆਰਬਲਾ ਆਸਤੈ ਇੱਨਾ ਕਠਨ ਵਰਤ ਰਖਨੇ ਗੀ ਤੈਧਾਰ ਹੋਈ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨ। ਕਵਿ ਨੇ 'ਝੁਲਲ ਬਡਾ ਦੇਆ ਪਤਤਰਾ' ਚ ਕਰੇਆ ਚੌਥ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਈ ਡੁਗਗਰ ਦੀ ਵਿਰਹਨ ਨਾਵਿਧੇਂ ਦੀ ਮਨੋਸਿਥਤਿ ਗੀ ਇਸ ਚਾਲੀ ਗੁਆਡੇ ਦਾ ਏ –

ਮਾਸਾ—ਮਾਸਾ ਰੁਤ ਸੁਹਾਮੀ ਹੋਨ ਲਗੀ ਏ।
ਪੀਲੇ ਭੁਸ੍ਸੇ ਚੇਹਰੈ ਪੌਂਗਰ ਪੌਨ ਲਗੀ ਏ॥
ਹਰ ਸੁਹਾਗਨ ਲਗੀ ਕਠੇਰਨ ਚਾਡ ਨਰੋਏ।
ਆਈ ਕਰੇਆ ਚੌਥ ਬਛੋਡੇ ਛਿੰਡੈ ਹੋਏ॥
ਨਾਰ ਸੁਹਾਗਨ ਇੱਤਸੈ ਹੀਖੀ ਕਠਨ ਏ ਝਲਲੈ।
ਸਜ਼ਜ਼ਨ ਰਵੈ ਨਰੋਆ ਲਮ੍ਮੀ ਆਯੂ ਮਲਲੈ॥ 13

8. ਲੋਹਡੀ

ਡੁਗਗਰ ਚ ਲੋਹਡੀ ਦੀ ਰੈਨਕ ਦਿਖਦੇ ਗੇ ਬਨਦੀ ਏ। ਕੁਤੈ ਟੋਲੀ ਆਸੇਆ ਹਿਰਣ ਬਨਾਨਾ, ਕੁਤੈ ਛੈਲ ਛਜ਼ਾ ਚਾਢਨਾ, ਕੁਤੈ ਡੱਡਾਰਸ ਕਨੈ ਨਚਵਨਾ—ਤ੍ਰਘਨਾ ਤੇ ਕੁਤੈ ਢੋਲੈ ਦੀ ਤਾਲ ਪਰ ਭਾਂਗਡੇ ਦਾ ਨਾਚ। ਏਹ ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਡੇ ਗੈ ਮਨਮਾਵੇ ਤੇ ਲੋਕ ਏਕਤਾ ਤੇ ਹਿਰਖੈ ਬਕਖੀ ਸਾਰਤਾਂ ਕਰਾਵੇ ਨਜ਼ਰੀ ਆਂਦੇ ਨ। ਕਵਿ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦੇ ਚ –

ਰਾਤ ਢਲੀ ਤਾਂ ਲੋਹਡੀ ਬਾਲਨ ਲਾਈ ਸਾਰੇ।
ਆਪ—ਸੁਹਾਰੇ ਸੁਰ ਸਾਂਖੀ ਲੇ ਚਤਰ ਗਤਾਰੇ॥
ਠੰਡੀ—ਠੰਡੀ ਰਾਤ ਦਨਾਂ ਕਰ ਹੋਈ ਨਗ਼ਰੀ।
ਢੋਲ ਰਣਕਦੇ ਪਾਨ ਬੋਲਿਯਾਂ ਦੇਇਧੈ ਫੇਰੀ॥ 14

9. ਹੋਲੀ

ਹੋਲੀ ਰਾਂਗੇ ਤੇ ਰਾਂਗੇ ਦਾ ਏਸਾ ਤਧਾਰ ਏ ਜਿਸ ਚ ਲੋਕ ਅਪਨੇ ਨਿਕਕੇ—ਮੁਟ੍ਟੇ ਮੇਦਮਾਵ ਤੇ ਬੈਰ—ਬਰੋਧ ਕਸਾਰਿਧੈ ਖੁਣੀ ਦੇ ਨਮੇ ਰਾਂਗੇ ਚ ਰਾਂਗੋਈ ਜਾਂਦੇ ਨ। ਹੋਲੀ ਦੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਤਧਾਰ ਚ ਸਿਰਫ ਲੋਕ ਗੈ ਨੇਈ ਬਲਕੇ ਇਸ ਸ਼ੀਨੇ ਕੁਦਰਤ ਬ ਕੇਈ ਰਾਂਗੋਈ ਦੀ ਲਭਦੀ ਏ। ਕਵਿ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦੇ ਚ –

ਏਹ ਹੋਲੀ ਦਾ ਪਰਵ—ਧਾਡਾ ਖੁਣਿਧੈ ਭਰੇਆ।
ਰਾਂਗ—ਬਰਾਂਗੇ ਫੁਲਲੇ ਬਿਚ੍ਚ ਮਠੋਂਦੀ ਲਾਈ॥¹⁵

ਏਹਕੈ ਸ਼ੀਨੇ ਕੁਦਰਤ ਆਪ ਰਾਂਗੋਂਦੀ ਲਾਈ।
ਰਾਂਗ—ਬਰਾਂਗੇ ਫੁਲਲੇ ਬਿਚ੍ਚ ਮਠੋਂਦੀ ਲਾਈ॥

ਨਿ਷ਕ ਦੇ ਤੌਰ ਪਰ ਗਲਾਧਾ ਜਾਈ ਸਕਦਾ ਏ ਜੇ 'ਝੁਲਲ ਬਡਾ ਦੇਆ ਪਤਤਰਾ' ਚ ਚਿਤ੍ਰਤ ਏਹ ਪਰਵ—ਤਧਾਰ ਜਿਤਥੈ ਇਕ ਬਕਖੀ ਰੁਤੋ—ਛਾਰੋਂ ਚ ਬਜ਼ੋ ਦੇ ਪ੍ਰਕ੃ਤਿ ਦੀ ਨਰੋਈ ਛਟਾ ਬਖੇਰਦੇ ਲਭਾ ਦੇ ਨ ਤਥੈ ਗੈ ਦੂਰੀ ਬਕਖੀ ਇਨ੍ਹੋਂਨੇ ਪਰਵ—ਤਧਾਰੋਂ ਚ ਮਜੂਦ ਡੁਗਗਰ ਦੀ ਆਂਚਲਿਕ ਮਿਟਟੀ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਇਸ ਕਾਵਿ ਗੀ ਹੋਰ ਬੀ ਉਤਕੂ਷ਟ ਬਨਾਂਦੀ ਏ।

ਸੰਦਰਭ

ਝੁਲਲ ਬਡਾ ਦੇਆ ਪਤਤਰਾ

1. ਸਫਾ — 29
2. ਸਫਾ — 30
3. ਸਫਾ — 31
4. ਸਫਾ — 31
5. ਸਫਾ — 32
6. ਸਫਾ — 32
7. ਸਫਾ — 33
8. ਸਫਾ — 44
9. ਸਫਾ — 51
10. ਸਫਾ — 51
11. ਸਫਾ — 51
12. ਸਫਾ — 51
13. ਸਫਾ — 51
14. ਸਫਾ — 59



15. सफा — 71